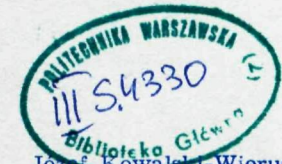

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

93

JÓZEF KOWALSKI-WIERUSZ (1866—1927)

Józef Kowalski-Wierusz urodził się 16 III 1866 r. w Puławach, gdzie jego ojciec, ziemianin z pochodzenia, był profesorem agronomii w Instytucie Politechnicznym i Rolniczo-Leśnym. Po ukończeniu w 1884 r. gimnazjum J. Pankiewicza w Warszawie wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego (UW). W następnym roku przeniósł się na uniwersytet w Getyndze i zmieniając zainteresowania rozpoczął studia fizyczne. W 1888 r. uzyskał doktorat filozofii na tym uniwersytecie i przez kilka następnych lat prowadził badania pod kierunkiem wybitnych uczonych jako asystent katedr fizyki na uniwersytetach w Berlinie (1889/90), Würzburgu (1890/91) i Zurichu (1891/92). W 1892 r. uzyskał habilitację i stanowisko docenta fizyki i chemii fizycznej w Katedrze Fizyki Uniwersytetu w Berlinie. Rok akademicki 1893/94 spędził jako docent w Katedrze Fizyki Uniwersytetu w Paryżu gdzie współpracował m.in. z Marią Skłodowską-Curie.

Wieloletnie peregrynacje naukowe J. Kowalski zakończył we Fryburgu w Szwajcarii. W 1894 r. został profesorem nadzwyczajnym tamtejszego uniwersytetu i objął Katedrę Fizyki, którą kierował do 1915 r., od 1896 r. jako profesor zwyczajny. Na Uniwersytecie we Fryburgu zorganizował Wydział Matematyczno-Przyrodniczy i był jego dziekanem w latach 1896/7 i 1907/8. W roku akad. 1897/98 był rektorem tego uniwersytetu, a w 1915 r. nadano mu tytuł profesora honorowego tej uczelni.

Na Uniwersytecie we Fryburgu prof. J. Kowalski-Wierusz osiągnął największe sukcesy naukowe. W zorganizowanym przez siebie laboratorium przeprowadzał badania z dziedziny optyki atomowej, termodynamiki i polarymetrii. Wyniki przedstawił w około 70 pracach w języku niemieckim i francuskim. Obejmowały one m.in. takie problemy, jak luminescencja mieszanin ziem rzadkich ze związkami metali alkalicznych pod wpływem promieni pozafioletkowych i katodowych, fosforescencja związków ziem rzadkich i związków organicznych. Prowadząc badania związków pomiędzy widmami pochłaniania a widmami fosforescencji w niskich temperaturach, odkrył nowe zjawisko, nazwane fosforescencją postępową (1910). Interesował się również doświadczeniami z wyładowaniami elektrycznymi. Wspólnie z ówczesnym asystentem, Ignacym Mościckim pracował nad otrzymaniem kwasu azotowego z powietrza w łuku prądu szybkozmiennego.

Prof. J. Kowalski-Wierusz pracował jednocześnie jako naczelny inżynier w rządowych Zakładach Elektrycznych we Fryburgu. Podczas elektryfikacji kantonu fryburskiego wprowadził wiele udoskonaleń, uzyskując na niektóre z nich patenty szwajcarskie, niemieckie i austriackie.

Przez cały okres pracy we Fryburgu prof. J. Kowalski-Wierusz utrzymywał kontakty z Polakami. W jego laborato-

rium pracowali polscy fizycy, dzięki jego interwencji na szwajcarskie uczelnie przyjmowano polską młodzież, usuniętą ze szkół za udział w strajku szkolnym w 1905 r. Po wybuchu I wojny światowej został jednym z założycieli (obok Henryka Sienkiewicza i Ignacego Paderewskiego) i członkiem zarządu Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Vevey.

Kiedy jesienią 1915 r. w Warszawie uruchomiono uczelnię z polskim językiem wykładowym, prof. J. Kowalski-Wierusz opuścił Fryburg i podjął wykłady z fizyki na UW i Politechnice Warszawskiej (PW). Zorganizował Katedrę Fizyki Doświadczalnej na UW i kierował nią w latach 1915—1919. W latach 1915—1917 był prorektorem tej uczelni, a w roku akad. 1917/18 dziekanem Wydziału Filozoficznego.

W PW w roku akad. 1915/16 prowadził wykłady z fizyki na Wydziale Chemicznym, a na wydziałach: Budowy Maszyn i Elektrotechniki, Inżynierii Budowlanej i Inżynierii Rolnej ćwiczenia i laboratorium fizyki. W latach 1916—1918 już tylko na Wydziale Chemicznym prowadził wykłady, ćwiczenia, laboratorium i proseminarium z fizyki oraz wykłady z niektórych zagadnień elektryczności i prądów zmiennych. Jeszcze w czasie trwania wojny odbudował zdewastowane laboratoria fizyczne PW. Od 1915 r. kierował Zakładem Fizycznym, a w 1916 r. został mianowany syndykiem uczelni. 8 IV 1919 r. Komisja Stabilizacyjna mianowała go profesorem zwyczajnym i kierownikiem Katedry Fizyki Doświadczalnej na Wydziale Budowy Maszyn i Elektrotechniki PW. Katedrą tą kierował tylko do 1 VI 1919 r.

Pomimo braku fachowego przygotowania prof. J. Kowalski-Wierusz ostatnie lata życia poświęcił pracy w dyplomacji. 1 VIII 1919 r. otrzymał nominację na posła polskiego przy Watykanie, skąd 30 VII 1921 r. został przeniesiony na identyczne stanowisko do Holandii. Zasłużył się wtedy przy rozstrzygnięciu spraw spornych między Polską a Niemcami, rozpatrywanych przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w Hadze. Od początku 1925 r. był posłem w Wiedniu, a od 4 X 1926 r. do 30 XI 1927 r. w Ankarze.

Prof. J. Kowalski-Wierusz był członkiem licznych organizacji i towarzystw naukowych. Od 1912 r. był członkiem korespondentem Akademii Umiejętności (od 1919 r. Polskiej Akademii Umiejętności), a od 1916 r. członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Był również członkiem założycielem i pierwszym prezesem Towarzystwa Fizycznego w Warszawie (1919). W latach 1925—1927 pełnił funkcję członka Komisji Współpracy Intelktualnej Ligi Narodów.

Prof. J. Kowalski-Wierusz zmarł 30 XI 1927 r. w Ankarze na zapalenie opon mózgowych. Został pochowany na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (157-VI-10/11/12).

Był odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta (1926).

Opracował Józef Piłatowicz